

З ПЕРЕМОЖНИХ ФРОНТОВИХ ДОРІГ ДО НАУКОВИХ ЗВЕРШЕНЬ

Людмила Симоненко, к. ф. н. *

Інститут української мови НАН України (Київ)

ЛЕОНІД СИДОРОВИЧ ПАЛАМАРЧУК (1922-1995)

Заслужений діяч науки УРСР, Лауреат Державної премії СРСР та Державної премії УРСР в галузі науки і техніки, Державної премії УРСР ім. Т.Шевченка, доктор філологічних наук, професор Леонід Сидорович Паламарчук народився 9.08.1922 року в с.Мусіївка Вчорайшенського (тепер Ружинського) району Житомирської області в родині сільських учителів.

Після закінчення в 1939 р. середньої школи з золотою медаллю був слухачем учительських курсів у м. Житомирі. Після закінчення курсів з жовтня 1940 до початку Великої Вітчизняної війни працював учителем семирічної школи. Упродовж 1941-1942 рр. був зв'язківцем у підпільному партизанському загоні Івана Здоровця Київського обкому КП (б)У. У грудні 1943 року пішов у діючу армію, перебував у ній до закінчення війни, визволяючи країни Європи від фашизму. Очікувану перемогу Леонід Сидорович зустрів у Златій Празі, де як грамотний військовик був залишений при штабі до вересня 1945 року. Нагороджений орденом “Червона зірка” і 5-ма медалями, серед яких “За звільнення Праги”, “За взяття Берліна”, “За перемогу над Німеччиною” та ін.

Велика жадоба до знань привела юнака в солдатській шинелі в 1945 році до Київського педагогічного інституту ім. О.Горького (нині Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова), який закінчив у 1949 році з червоним дипломом. Будучи сталінським стипендіатом, науковою роботою почав займатися в пору студентства. У жовтні 1949 р. був зарахований до аспірантури Інституту мовознавства ім. О.О.Потебні АН України, з яким було пов'язане все його подальше життя.

---

* © Л. Симоненко, 2005

Після успішного закінчення аспірантури був зарахований на посаду молодшого наукового співробітника відділу словників. У червні 1953 року під науковим керівництвом к.ф.н. В.С.Ільїна успішно захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук “Лексична синоніміка в творах М.Коцюбинського”, Вона дала поштовх до вивчення синоніміки інших українських письменників, без чого неможливе вивчення синонімічних багатств української літературної мови в цілому. Праці Л.С.Паламарчука дали цінний матеріал для Словника синонімів української мови, над яким почали працювати з кінця 50-х років ХХ ст. Пізніше Л.С.Паламарчук став автором проекту названого словника, членом редколегії, але, на жаль, він не дожив до його виходу в світ (1999–2000 рр.).

Л.С.Паламарчук був висококваліфікованим кадровим працівником Інституту: з 1960 року він незмінний завідувач відділу лексикології та лексикографії, з липня 1978 р. постановою Президії АН УРСР був призначений заступником директора Інституту мовознавства АН УРСР з наукової роботи, на цій посаді він працював до 1987 р.

У 1977 р. Л.С.Паламарчук захистив докторську дисертацію “Українська радянська лексикографія (питання історії, теорії й практики)”, яка за оцінками лінгвістів стала новим підходом до лексикографічної інтерпретації словникового складу мови, що дозволив визначити основні принципи теоретичного дослідження проблем сучасної лексикографії.

Л.С.Паламарчук створив наукову школу лексикологів і лексикографів, досягнення якої широко відомі як в Україні, так і за її межами. Наукові праці та словники, видані під його науковим керівництвом чи за його редакцією або й при безпосередній авторській участі, отримали високу оцінку, серед них “Дослідження з лексикології і лексикографії” (1965), “Лексикологія і лексикографія” (1966, 1969), “Сучасна українська мова. Лексика і фразеологія” (1973), 3-томний “Російсько-український словник” (1968), однотомний “Українсько-російський словник” (1976).

Основною науковою темою, за визнанням самого Леоніда Сидоровича –багатотомний тлумачний Словник української мови, науковим керівником якого він був. Під його керівництвом разом з лексикографами Чехословацької Академії наук створений “Чесько-український словник” у 2-х томах. Паралельно з виданням останніх томів “Словника української мови” науковий колектив, керований

Л.С.Паламарчуком, розробляє основи створення нових для української лексикографії типів словників – фразеологічного й синонімічного. Фразеологічний словник української мови у 2-х томах, головою редколегії та науковим керівником якого був Л.С.Паламарчук, з'явився на книжкових полицях у 1993 році.

Будучи високопрофесійним і досвідченим фахівцем, у науковому доробку якого понад 100 наукових публікацій (монографії, академічні словники), Л.С.Паламарчук багато уваги приділяв підготовці і вихованню наукових кадрів. Близько 30-ти його учням був присуджений науковий ступінь кандидата філологічних наук.

Поряд з науково-педагогічною роботою Л.С.Паламарчук проводив велику науково-організаційну та науково-координаційну роботу. Координував лексикографічну роботу Інституту з науковими установами і ВНЗ як України, так і зарубіжних країн (Білорусії, Чехії, Росії та ін.). Він був членом Наукової ради з лексикології і лексикографії при Відділенні літератури і мови АН СРСР; членом “СВРОЛЕКСУ” від України; членом Міжнародного комітету славистів України; членом кваліфікаційної Вченої ради при відділенні ЛММ АН УРСР; членом Наукової ради з проблем “Закономірності розвитку національних мов у зв'язку з розвитком соціалістичних націй”; членом Експертної комісії з мовознавчих дисциплін Міносвіти УРСР; членом редколегії та співавтором III тому “Українсько-російського словника”; членом редколегії журналу “Мовознавство”; членом редколегії і заступником голови редколегії Словника української мови в 11-ти томах; Словника синонімів української мови в 2-х томах. Був учасником усіх міжнародних з'їздів славистів до 1995 р., виступав по радіо й телебаченню з пропагандою науково-лінгвістичних знань. Роботу, виконувану проф. Л.С.Паламарчуком, важко вмістити в короткій статті.

З утворенням Інституту української мови НАН України (1991р.) до останніх днів свого життя (26.08.1995р.) Леонід Сидорович працював головним науковим співробітником відділу лексикології та лексикографії, продовжував виховувати молоді наукові кадри.

Леонід Сидорович був доброю, чуйною й порядною людиною, надто акуратним у всьому: науці, побуті тощо. Мав золоті руки, любив, щоб усе було на своїх місцях і домашня техніка працювала безперебійно. Леонід Сидорович був залюблений у книгу. Все своє життя збирав фахову літературу. Його наукову бібліотеку родина подарувала Національній бібліотеці України ім. Вернадського, де її виставлено

окремим фондом Л.С.Паламарчука. Він з великою повагою і любов'ю ставився до своїх колег, аспірантів, для яких став не лише вчителем, а й другом та порадиником. Л.С.Паламарчук був (боляче писати був) надто скромною і високоінтелігентною людиною, свої урядові нагороди прикріплював до лацкана піджака лише на великі свята. Зі зброєю в руках молодий воїн пройшов пів-Європи, на жаль, не дожив до всенародного свята – 60-річчя Перемоги над фашизмом. Дякуючи йому, ми маємо чисте небо над головою, маємо щастя працювати в академічному інституті. Леонід Сидорович постійно з нами, в наших душах (не віриться, що ось уже 10 років його немає серед нас); здається, ось-ось відчиняться двері й на порозі з'явиться дорогий учитель і наставник зі своєю лагідною посмішкою.

Низький уклін Вам, дорогий Леоніде Сидоровичу, від ваших численних аспірантів за науку, за добро, за батьківське піклування про кожного з нас.

Людмила Симоненко, к. ф. н.*

Інститут української мови НАН України (Київ)

ЛАРИСА ГРИГОРІВНА СКРИПНИК (1921–2004)

Лариса Григорівна Скрипник – відомий український учений, доктор філологічних наук, професор, лауреат Державної премії СРСР, наукова діяльність якої припадає на II половину XX ст., з повним правом займає одне з почесних місць у славній когорті українських мовознавців названого періоду.

Народилася Л. Г. Скрипник 21 квітня 1921 р. в селі Єгорівка Новоукраїнського району Кіровоградської області. Батьки померли рано (мати в 1927 р., а батько в 1934 р.), тому вона виховувалася в дитячому будинку.

У 1938 році вступила до Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка на філологічний факультет (українське відділення). Навчання в університеті перервала Велика вітчизняна війна. У жовтні 1942 р. добровільно вступила до лав Радянської армії. 1942–1943 рр. – курсант 1-го Московського Червонопрапорного ордена Леніна

---

* © Л. Симоненко, 2005